

EKSTREMIZAM I RADIKALIZACIJA

Autor: Maja Mihajlović, master ekonomista, spoljni saradnik Istraživačkog centra za pitanja bezbednosti Zapadnog Balkana

Pre bilo kakvih dubljih analiza, radi lakšeg razumevanja moramo najpre definisati pojmove radikalizma i ekstremizma, ali i razliku koja stoji između njih.

Kao što samo ime kaže, "**ekstremizam**" je nešto što se nalazi na granici. Radi se o stavovima i konkretnim delovanjima na granici dozvoljenih i prihvatljivih etičkih, religijskih, pa čak i zakonskih normi. Prema definiciji dr Marije Đorić, stručnjaka za terorizam i ekstremizam, ekstremizam se opisuje kao „ponašanje i mišljenje na granici dozvoljenog sa tendencijom da se ta granica pređe, a što je u suprotnosti sa pravnim, običajnim i kulturološkim normama jednog društva”. Pomenuta granica odnosi se na upotrebu verbalnog, pa i fizičkog nasilja. Ekstremizam se može uočiti gotovo svakom društvu. Međutim, treba imati u vidu da je ekstremizam upravo određen u odnosu na vreme i mesto. Npr. ono što se smatra ekstremizmom u jednom društvu, u drugom može biti potpuno normalno.

Ovo su neke od smernica, koje pomažu u prepoznavanju ekstremizma kod ličnosti ili grupe:

- spremnost da se i po cenu fizičkog obračuna zaštititi neko ili nešto
- stav "ako nisi sa mnom, onda si protiv mene"
- pravdanje svojih stavova težnjom ka nekom uzvišenom cilju (ideji, veri, otadžbini,...)

Da bi neko postao nasilni ekstremista, tj. da bi iskazao svoju spremnost na otvorenu upotrebu nasilja kao način ispoljavanja svog vrednosnog sistema, trebalo bi da prođe kroz **proces radikalizacije**. Kada je nešto radikalno, radi se o suštinski različitom, drugačijem od dosadašnjeg. OEBS je za ovaj fenomen kreirao pojam **VERLT** (*Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism*) – Nasilni ekstremizam i radikalizacija koji vode ka terorizmu. Ono što je karakteristično za proces radikalizacije, jeste da ne postoji jedinstvena formula, već se prema svakoj pojedinačnoj osobi mora primeniti jedinstveni pristup. Taj pristup se oblikuje pod uticaj me faktora iz sledeće tri grupe:

- **faktori privlačenja** (finansijska korist, avanturizam, uticaj bliskih osoba, osećaj pripadnosti)
- **personalni faktori** (emotivni problemi, usamljenost, nasilje u porodici, trauma)
- **faktori odbijanja** (izopštenost iz društva, diskriminacija, narušavanje ljudskih prava)

Prilikom primene tog pristupa, najčešće se prolazi kroz sledeće četiri faze:

- 1. PRERADIKALIZACIJA** - osoba iskazuje nezadovoljstvo postojećim stanjem i traga za nekim novim sistemom vrednosti (na društvenim mrežama, događajima nekih religijskih grupa,...)
- 2. PREIDENTIFIKACIJA** - pod uticajem nekog snažnog impulsa, osoba počinje ozbiljnije da se kreće ka novom sistemu vrednosti. Impuls može nastupiti u formi neke nepravde koja je načinjena, bolesti ili smrt drage osobe, pretrpljenog stresa i nasilja,...

3. INDOKTRINACIJA - sada, kada više ne vidi smisao u postojećim vrednostima, osoba počinje sa usvajanjem novih ideologija. U ovoj fazi, značajnu ulogu počinju da igraju vođe i članovi ekstremističkih grupa, koji kod osobe grade osećaj pripadnosti i usađuju nov sistem vrednosti.

4. EKSTREMIZACIJA - završna faza radikalizacije u kojoj je osoba u potpunosti usvojila nov sistem vrednosti i svojim delovanjem sada počinje da ga primenjuje u praksi, u skladu sa novim identitetom.

Za razliku od direktne radikalizacije, kojoj je svojstven lični kontakt sa predstavnikom ekstremističke organizacije, mnogo opasnija je tzv. indirektna radikalizacija, koja se sprovodi putem Interneta i štampanih medija, a kasnije i putem *dark web-a*. Iako sve starosne grupe imaju podjednaku mogućnost da na ovaj način potpadnu pod uticaj ekstremista, smatra se da su ovim tipom radikalizacije najčešće pogođeni mladi, koji veliki deo svog slobodnog vremena provode upravo na Internetu. Ekstremističke grupe sebe najčešće ne predstavljaju tako, već čitavu ideologiju nastoje na upakuju u formu borbe za bolje i slobodnije društvo, neki "novi život", avanturu (metod koji koriste pripadnici ISIS). Svoje delovanje opravdavaju potrebom da zaštite neku ugroženu versku, nacionalnu grupu.

Kanali komunikacije i vrbovanja

Osim široko poznatih kanala komunikacije mladih (Fejsbuk i Instagram) regruteri za uspostavljanje komunikacije i vrbovanje ljudi koriste i alternativne aplikacije Neke od njih su:

Zello - aplikacija koja funkcioniše na principu slanja glasovnih poruka, pogodna za predavanja o radikalnim idejama

Gab i 8Chan - društvene mreže popularne kod desničara, bez cenzure, slobodan govor mržnje

RocketChat i ZeroNet - aplikacije korišćene od strane članova ISIS, za regrutaciju

ASK.FM i Tumblr - korišćeni za regrutaciju mladih, pogotovo devojaka, za odlazak na ratište u Siriju i Irak. Takođe, tu su i pozivi na brak sa "herojima rata".

Ekstremistički simboli

Glavni i osnovni način sprečavanja i borbe protiv nasilnog ekstremizma ogleda se u prepoznavanju njegovih karakteristika. Članovi ekstremističkih grupa među sobom se prepoznaju korišćenjem određenih simbola. Tim simbolim označavaju svoju pripadnost određenoj ideologiji, pa se tako ti simboli mogu videti na njihovoj garderobi, ličnim stvarima, pa čak i kao tetovaže na glavi, rukama, torzou. Pojedina odličja karakteristična su za određene grupe: crvena - levičari, crna - desničari i nacisti, zelena - islamisti. U nastavku se nalaze neki od najpoznatijih simbola.

Simboli ekstremne desnice

Keltski krst je simbol supremacije bele rase i uglavnom se koristi kao suptilnija aluzija za kukasti krst (svastiku).

Otal (Othalan) runa je simbol neonacizma. Često se koristi kao zamena za kukasti krst. Bila je simbol Hitlerove omladine, a nakon Drugog svetskog rata koristila ju je nacistička „Vikinška omladina”.

Tir runa je simbol nacista (SA jedinica). Koristila ga je i Hitlerova omladina, a danas se često sreće na fudbalskim utakmicama u vidu transparenta. (Tir – bog rata).

Sig runa (Sieg rune) je sinonim pobeđe, a od 1933. godine je bila prepoznatljiv simbol SS divizije u Nemačkoj.

Crno sunce se kao paganski staronordijski simbol koristi za označavanje dominacije bele rase i predstavlja večnost i besmrtnost. U okultizmu se često naziva „Božijim okom”. Nosili su ga predstavnici SS divizija. To je inače, verzija kukastog krsta sa 12 krakova.

Simbol **skinheds pokreta (Hamer skinsi)** koji imaju ispostave širom sveta. Njihova ideologija je rasistička (domanacija bele rase), a dva ukrštena čekića predstavljaju „belog radnog čoveka”.

Totenkopf je posebna verzija mrtvačke glave, zaštitni znak SS nacističkih jedinica. Danas se koristi kod ekstremnih desničara (neonacista).

Ovo je amblem **Blood and Honour („Krv i čast”)** međunarodne onlajn grupe, koja ima ogranke širom sveta. Propagira rasizam, neonacizam, ksenofobiju i odlukom nekih država je odnedavno proglašena za terorističku grupu.

Kocke (tajni kod) je simbol koji se sve više koristi kod ekstremnih desničara. Ove dve kocke zajedno čine kod 1488 (ili često prikazan kao 14/88). Kocka sa leve strane predstavlja broj 1 i 4, što spajanjem čini 14. Simbol ovog broja je krilatica rasista, koja je objašnjena u nastavku teksta kod šifrovanih brojeva. Druga kocka zbirno daje broj 8 (5+3), što se tumači kao „Heil Hitler!” (H – je osmo slovo abecede).

Simboli ekstremne levice

Zaokruženo slovo A (kao – anarhizam) je tipičan simbol anarhističkog pokreta, sa raznim modernim varijacijama.

Crna i crvena boja u kombinaciji predstavljaju simbol – **anarhosindikalizma**. U ovom slučaju je reč o grupi „Federazione Anarchica Informale” koja deluje u nekoliko zemalja. WPM – Akronim od izraza „White Power Music”, što u prevodu znači „Muzika bele moći”. Ovo je vrsta muzičkog pravca koji koriste beli rasisti za iskazivanje svojih ideoloških stavova kroz muziku.

Petokraka je tipičan levičarski simbol ali može biti zloupotrebljen i od strane ekstremističkih organizacija. U ovom slučaju je u pitanju petokraka sa kalašnjikovim, što je prepoznatljiv simbol levičarske terorističke **organizacije RAF (Rote Armee Fraktion)**, koja je delovala u Nemačkoj 70-ih i 80-ih godina 20. veka.

Crna mačka (engl. wild cat ili sabot-cat) je takođe simbol anarhista tj. anarhosindikalizma. Agresivan stav mačke na slici pokazuje kako bi borba radnika za njihova prava trebalo da bude agresivna i beskompromisna.

Crni anarhistički krst reprezentuje anarhistički pokret koji seprvenstveno bori za prava zatvorenika, a u krajnoj meri za ukidanje zatvora kao institucije.

Crna ruža kao simbol anarhizma se uglavnom vezuje za anarhističke izdavače koji su publikovali razne vrste ekstremno levičarskih sadržaja.

Logo ALF-a („Animal Liberation Front”) na kome se vidi podignuta pesnica i životinjska šapa, nedvosmisleno ukazuje na ideologiju ove ekstremističke grupe, koja se bori za prava životinja uz upotrebu nasilnih sredstava.

„Anonimusi” koriste logo na kome je čovek bez glave (kao simbol anonimnosti ali i pokreta bez lidera) ispred zemljine kugle. Reč je o grupi „haktivista” koji se protive savremenom društvenom poretku, boreći se za metode direktne akcije, direktnu demokratiju i protive se svetskoj vladi, kao i svakoj vrsti cenzure. Poznati su po hakerskim napadima (uglavnom na državne institucije) širom sveta.

Simboli religijskih ekstremista

Krst „Kju kluks klana” ima izuzetno simboličko značenje koje ova rasistička grupa koristi već nekoliko vekova. Riječ je o ideološkoj interpretaciji hrišćanstva (protestantizma), koja belim krstom predstavlja pripadnike bele rase, dok kap krvi u sredini krsta simbolizuje krv belaca prolivenu u „odbrani” protestantizma od „neprijatelja” (Afroamerikanaca).

Zastava ISIS-a je simbol koji se poslednjih godina sreće, ne samo u Siriji i Iraku, već i širom sveta. Predstavlja najbrutalniju terorističku organizaciju koja je svojom propagandom regrutovala preko 40.000 boraca. Na zastavi piše „*Nema Boga, osim Alaha*”, a unutar belog kruga „*Muhamed je Božiji glasnik*”. Teroristi ISIS-a su poznati i po podizanju kažiprsta uvis, što simbolizuje božansko jedinstvo, tj. samo jednog Boga - Alaha.

Zastava „Al Kaide” je na prvi pogled slična zastavi „Islamske države”. Na zastavi piše „*Nema Boga do Alaha – Muhamed je njegov prorok*”. U ovoj varijanti imamo kombinaciju žute i crne boje.

„Kach Kahane Chai” je jevrejska ekstremno nacionalistička i religijski orijentisana organizacija sa simbolom stisnute pesnice i Davidovom zvezdom na žutoj podlozi. U mnogim zemljama, ova organizacija se smatra terorističkom zbog njene nasilne ideologije.

Brojevi sa ekstremističkom simbolikom

12 – Značenje ovog broja se vezuje za izraz „Arijevsko bratstvo” (Aryan Brotherhood). A je prvo slovo abecede, dok je B drugo po redu – otuda se iz akronima simbolički predstavlja brojem 12.

14 - Predstavlja krilaticu od 14 reči koja glorifikuje belu rasu. Koriste je pripadnici Kju kluks klana, kao i mnoge rasističke grupe: „*Mi moramo zaštititi egzistenciju naših ljudi i budućnost dece bele rase*” (We must secure the existence of our people and a future for a white children)

88 – Ovaj broj je simbol za izraz „*Heil Hitler!*” Početna slova ovog pozdrava su osma po redu u abecedi.

18 – Osamnaest označava prvo i osmo slovo u abecedi, što simbolizuje ime i prezime Adolfa Hitlera. Ovaj broj se nalazi u nazivu nekih ekstremističkih grupa, poput „Combat 18”.

28 – Broj koji simbolizuje „Krv i čast”, naziv za ekstremističku grupu ali i Hitlerov ideološki princip

100% - Označava stopostotnu „čistotu” bele rase. Često se može videti na fudbalskim stadionima kod huliganskih neonacističkih grupa.

Slova sa ekstremističkom simbolikom

RaHoWa – Akronim od složenice „Racial Holy War” (Sveti rasni rat) koji je kreirao pseudo-religijski pokret (Creativity Movement). Postojii muzička grupa pod nazivom „RaHoWa”, koja promoviše rasističke ideje putem svojih tekstova.

ZIGA-ZAGA – Reč je o neonacističkom pozdravu koji je suptilnija varijanta nacističkog pozdrava „Sieg Heil!” i koji je zakonom kažnjiv u mnogim državama.

H&H – Skraćenica za „*Heil Hitler!*”

ZOG – Akronim od „*Zionist Occupation Government*”, što bi u prevodu značilo „Cionistička okupaciona vlada”. Reč je o teoriji zavere inspirisanom antisemitizmom, po kojoj, po mišljenju pojedinih ekstremnih desničara, Jevreji rade na okupaciji zemalja širom sveta.

B&H - Početna slova poznate ekstremističke grupe „Blood and Honour”, koju koriste desničari širom sveta jer označava „Krv i čast”.

WPM – Akronim od izraza „White Power Music”, što u prevodu znači „Muzika bele moći”. Ovo je vrsta muzičkog pravca koji koriste beli rasisti za iskazivanje svojih ideoloških stavova kroz muziku.